

Nr 27.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels i ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner angående liberalisering av den ekonomiska politiken.

I en den 12 mars 1954 dagtecknad proposition, nr 164, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åbe-ropande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

2) lag om fortsatt giltighet av lagen den 5 juni 1953 (nr 308) med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning; samt

3) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Berörda lagförslag är av följande lydelse.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag.

Härigenom förordnas, *dels* att 1 § lagen den 3 juni 1949 angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, vilken jämlikt lag den 5 juni 1953 (nr 307) gäller till och med den 30 juni 1954, skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att lagen i sålunda ändrat skick skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1955.

1 §.

I den mån sådant med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av bank- och fondinspektionen, förordna

a) att kassareserv, som avses i 49 § 2 mom. första punkten lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse, tillsammans med bankaktiebolags inneliggande kassa skall uppgå till viss bestämd kvotdel, högst femtio procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning;

b) att viss bestämd kvotdel av den summa — — — eller bankir;

c) att viss bestämd kvotdel av den under b) — — — tre månader.

Oavsett vad — — — bestämda beloppet.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

F ö r s l a g

till

L a g

om fortsatt giltighet av lagen den 5 juni 1953 (nr 308) med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

Häri genom förordnas, att lagen den 5 juni 1953 med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning, vilken gäller till och med den 30 juni 1954, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1955.

F ö r s l a g

till

L a g

angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Häri genom förordnas, att lagen den 7 december 1951 om räntereglering m. m., vilken jämlikt lag den 5 juni 1953 (nr 302) gäller till och med den 30 juni 1954, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1955.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft sex i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 516 av fru *Gärde Widemar m. fl.*, nr 517 av herrar *Björnberg* och *Velander* och nr 518 likaledes av herrar *Björnberg* och *Velander* samt inom andra kammaren nr 652 av herr *Widén m. fl.* (likalydande med I:516), nr 653 av herrar *Edström* och *Hjalmarson* (likalydande med I:517) samt

nr 654 likaledes av herrar *Edström* och *Hjalmarson* (likalydande med I: 518) samt två likalydande motioner om utredning rörande dels förutsättningarna för en liberalisering av den ekonomiska politiken, dels åtgärder för uppmuntran av det enskilda sparandet, väckta inom första kammaren under nr 115 av herr *Lindblom m. fl.* och inom andra kammaren under nr 146 av herr *Ohlin m. fl.* I motionerna I: 516 och II: 652 hemställes dels att relationstalet mellan banks kassareserv och förbindelser med ändring av propositionens förslag fastställs till 35, dels att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om förlängning av ränteregleringslagen; i motionerna I: 517 och II: 653 att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, och i motionerna I: 518 och II: 654 att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Beträffande motiveringen för de i motionerna framförda yrkandena hänvisas till motionerna I: 652, II: 517, II: 518 och II: 146.

I skrivelse den 14 januari 1954 har *fullmäktige i riksbanken* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *dels* att lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv måtte erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1955 med den ändrade lydelse av 1 § första stycket a) i lagen att kassareserv, som avses i 49 § 2 mom. första punkten lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse, tillsammans med bankaktiebolags ineliggande kassa skall uppgå till viss bestämd kvotdel, högst femtio procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning, *dels ock* att lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m. måtte erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1955. Bankofullmäktige har därjämte förklarat sig icke ha något att erinra mot att lagen den 5 juni 1953 (nr 308) med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning erhöles förlängd giltighet.

Över fullmäktiges skrivelse har, efter remiss, yttranden avgivits av *fullmäktige i riksgäldskontoret, bank- och fondinspektionen, Svenska bankföreningen* samt *Sparbankernas bankaktiebolag*.

Beträffande innehållet i bankofullmäktiges skrivelse och remissyttrandena får utskottet hänvisa till propositionen.

Departementschefen har beträffande de föreslagna ändringarna i 1949 års lag om bankaktiebolags kassareserv anfört följande.

»Bland de i ärendet hörda remissinstanserna torde i princip råda enighet därom, att det åt Konungen lämnade bemyndigandet att meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv fortfarande bör bibehållas.

Även enligt min uppfattning är det erforderligt att i beredskapssyfte äga tillgång till ifrågavarande kassareservlagstiftning. I enlighet härmed biträder jag förslaget, att 1949 års lag förlänas fortsatt giltighet under ytterligare ett år eller alltså till och med den 30 juni 1955.

Vad härefter angår den ifrågasatta ändringen av maximitalet för kassareservkvoten från 25 till 50 procent har bankofullmäktiges förslag i denna del tillstyrkts av samtliga remissinstanser utom bankföreningen, som ansett att en begränsning av likviditeten främst bör ske genom operationer i öppna marknaden. Jag kan icke dela de av bankföreningen anförda synpunkterna i denna fråga. De metoder som föreningen rekommenderar för att åstadkomma en kreditåstramning innebär nämligen i själva verket ingenting annat än att omfattningen av kreditgivningen skall regleras i huvudsak med räntan, d. v. s. i det avsedda fallet genom en allmän räntestegring. Med hänsyn till den kostnadsuppdrivande verkan som en räntehöjning skulle medföra kan man enligt min uppfattning i nuvarande läge icke acceptera bankföreningens alternativ. Det lär inte heller kunna bestridas att en skärpning av kassareservbestämmelserna för bankerna kommer att framtvinga en inlösning av bankkrediterna i viss omfattning och därigenom även medföra en begränsning av kreditvolymen. I ett läge, då möjligheterna att erhålla nya banklån begränsas, torde man även kunna räkna med en strävan från företagens och allmänhetens sida att stärka den egna likviditeten. Med hänsyn härtill och på de skäl i övrigt, som bankofullmäktige anført, tillstyrker jag fullmäktiges förslag i nu förevarande del.

Med hänsyn till den föreliggande lagstiftningens provisoriska natur torde frågan om andra ändringar i 1949 års lag icke böra upptagas till prövning i detta sammanhang.»

Beträffande bankofullmäktiges hemställan om förlängd giltighetstid för ränteregleringslagen har *departementschefen* anført följande.

»Giltighetstiden för ränteregleringslagen utgår den 30 juni 1954. I sin tidigare omnämnda framställning har fullmäktige i riksbanken hemställt, att lagen måtte ges förlängd giltighet, förslagsvis för tiden till och med den 30 juni 1955. Fullmäktige har som skäl härför anført, att lagen borde bibehållas i beredskapssyfte.

I finansplanen till årets statsverksproposition framhöll jag, att konjunkturbilden ej gäve anledning till en allmän omprövning av principerna för den fortsatta ekonomiska politiken, vare sig i fråga om mål eller medel. Beträffande medlen för den ekonomiska politiken yttrade jag att dessa finge liksom under det senaste året huvudsakligen utgöras av allmänt verkande åtgärder framför allt på det finanspolitiska och kreditpolitiska planet, vid behov kompletterade med direkta kontroller på speciella punkter. Med nuvarande konjunkturutsikter kunde den ekonomiska politiken för år 1954 tillsvidare även i detaljuppläggningsen fullföljas enligt de linjer som utvecklingen under det gångna året utkristalliserat. Jag betonade vidare, att behovet av en dämpning av expansionen i samhällsekonomin enligt min mening

ännu föreläge, och jag kunde icke förorda att statsmakterna utan vidare avhände sig de medel som härvid erfordrades. En restriktiv politik vore sålunda fortfarande nödvändig.

I enlighet med dessa uttalanden om behovet av en fortsatt beredskap på det ekonomiska området tillstyrker jag att ränteregleringslagen ges förlängd giltighet under ytterligare ett år eller sålunda till utgången av juni månad 1955.»

Vad slutligen angår förlängningen av den provisoriska lagen 1953 angående bankaktiebolags inlåning, anför *departementschefen* följande.

»I avvaktan på den definitiva reglering av bankernas inlåningsrätt, som är avsedd att komma till stånd genom en ny banklag, torde giltighetstiden för 1953 års provisoriska lag i fråga om bankaktiebolags inlåning böra utsträckas för tiden efter den 30 juni i år. Jag föreslår därför, att förslag förelägges riksdagen om fortsatt giltighet av nämnda lag under ytterligare ett år eller sålunda för tiden den 1 juli 1954—den 30 juni 1955.»

Förslagen till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag samt till lag om fortsatt giltighet av lagen den 5 juni 1953 (nr 380) med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning har icke föranlett någon erinran från lagrådet. Beträffande förslaget till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m. har *lagrådet* yttrat följande.

I utlåtande den 31 mars 1953 över ett då föreliggande lagförslag, avseende förlängning av ränteregleringslagens giltighetstid fram till den 1 juli 1954, avstyrkte lagrådet på anförda skäl förslaget. Lagrådet har icke funnit anledning att frångå den uppfattning som lagrådet då lät komma till synes och avstyrker förty jämväl det nu remitterade förslaget om ytterligare förlängning av ränteregleringslagen.

I anledning av lagrådets yttrande anförde *departementschefen* följande.

Med åberopande av att lagrådet förra året avstyrkte ett då föreliggande lagförslag, avseende förlängning av ränteregleringslagens giltighetstid fram till den 1 juli 1954, har lagrådet avstyrkt jämväl det nu remitterade förslaget om ytterligare förlängning av ränteregleringslagen. Då några nya synpunkter sålunda icke framförts, inskränker jag mig till att hänvisa till vad jag anförde vid min anmälan av ärendet den 19 februari i år. Jag vidhåller min där uttalade uppfattning, att denna lagstiftning bör bibehållas i beredskapssyfte.

Utskottet. I Kungl. Maj:ts förevarande proposition föreslås förlängning t. o. m. den 30 juni 1955 av gällande beredskapslagstiftning rörande dels bankaktiebolags kassareserv, dels ock räntereglering. I samband härmed föreslås också en höjning av maximitalet för kassareservkvoten från 25 till 50 procent. Även lagen med särskilda bestämmelser angående bankaktie-

bolags inlåning föreslås förlängd. I anslutning till handläggningen av den föreliggande propositionen och de i ämnet väckta motionerna samt de likalydande motionerna I: 115 och II: 146 har utskottet ansett sig böra upptaga frågan om riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Den internationella ekonomiska utvecklingen under de senaste månaderna sammanfaller i stort med den konjunkturbild som utgjorde bakgrunden till bedömningen i årets nationalbudget av konjunkturutsikterna för Sverige under innevarande år. Speciellt intresse har utvecklingen av den amerikanska ekonomien tilldragit sig. Industriproduktionen i Förenta staterna har fortsatt att sjunka och låg i mars 9 procent under nivån samma månad föregående år. Parallellt härmed har skett en minskning i sysselsättningen, och i mars redovisades 3,7 miljoner arbetslösa eller dubbelt så stor arbetslöshet som året förut. Å andra sidan har denna nedgång inte visat tendenser att ulla några kedjereaktioner via sänkta priser, sänkt konsumtion o. s. v. Kursutvecklingen på fondbörsen har efter en nedgång i höstas visat en uppåtgående tendens. Även importen har hållit sig relativt väl uppe. I motsats till förhållandena 1948—1949 har avmattningen i den amerikanska konjunkturen heller inte medfört något prisfall på råvarumärknaderna. Tvärtom har råvarupriserna sedan tredje kvartalet i fjol visat en uppåtgående tendens. Att denna spridningseffekt denna gång utblivit kan i viss utsträckning tillskrivas amerikanska stödåtgärder. Det amerikanska konjunkturläget bedömes i allmänhet med tillförsikt, och vissa tecken synes för närvarande tyda på att avmattningen skulle ha avsakat. Även om situationen i dag sålunda ger stöd för den uppfattningen, att avmattningen i Förenta staterna kommer att bli varken djupgående eller varaktig, kan naturligtvis riskerna för en allvarigare utveckling inte uteslutas. Möjligheten av att utvecklingen i USA i stället går i den andra riktningen och ger näring till förstärkta högkonjunkturtendenser kan ej heller utelämnas i den allmänna bilden av läget. Oavsett hur man på något längre sikt betraktar de amerikanska konjunkturerna, synes dock för närvarande någon påfrestning på Västeuropas dollar- och guldreserver inte vara att vänta. Det har redan nämnts, att råvarupriserna varit stigande under det senaste halvåret. Även om denna utveckling skulle brytas, föreligger dock på kort sikt icke någon risk för minskning i Västeuropas export till råvaruproducerande länder med hänsyn till att inkomstminskningar för dessa länder förhållandevis långsamt leder till en begränsning av deras import. Vad beträffar Förenta staternas egen import har denna hittills hållit sig uppe, och dessutom — vilket är väsentligare — har Förenta staterna så stora fördragsmässigt bundna utgifter för rustningsändamål i Europa, att den förbättring i dollarbalansen, som ägde rum under fjolåret, kan antas fortsätta under den närmaste framtiden.

I motsats till Förenta staterna har Västeuropa under det senaste halvåret kunnat uppvisa en ökad ekonomisk aktivitet. Störst har ökningen varit i Västtyskland, Storbritannien och Nederländerna, men expansionen har spritt sig till alla länder. Även Frankrike och Belgien redovisar sålunda ökad industriproduktion under de första månaderna i år. Återhämtningen i de

västeuropeiska industriländerna efter stagnationen under 1952 började i textilindustrien och andra konsumtionsvaruindustrier, men på senare tid synes även verkstadsindustrien, som under 1953 på flera håll visade tecken på en uppbromsning, befinna sig i en viss expansion. Bland de faktorer som drivit fram denna återhämtning kan nämnas ökad export, ökat bostadsbyggande, stegring i den privata konsumtionen och mot slutet av året en till följd härav ökad investeringsverksamhet, vilken även stimulerats av penning- och finanspolitiska åtgärder.

Utvecklingen i Sverige följer ganska nära de allmänna tendenserna i Västeuropa. Den ökning av aktiviteten, som även i Sverige gjorde sig gällande under senare delen av fjolåret, har fortsatt under innevarande år. Industriförbundets produktionsindex ligger sålunda under månaderna december 1953—februari 1954 4 procent över nivån samma period föregående år.

Den totala produktionsökning på 3 1/2 procent som förutsågs i nationalbudgeten för år 1954, förefaller med hänsyn till produktionsutvecklingen inom industrien och till nya beräkningar för jord- och skogsbruket snarast ligga något i underkant. En ökning av investeringsviljan synes ha inträtt att döma efter industriens ansökningar om byggnadstillstånd, vilka under december 1953—februari 1954 uppgick till 122 miljoner kronor mot 37 miljoner samma månader ett år tidigare. Likaså tyder ökningen i verkstadsindustriens produktion och av maskinimporten på en stegrad investeringsaktivitet.

På arbetsmarknaden har inga större förändringar inträffat. Den säsongmässiga arbetslösheten i byggnadsfacken har varit större än i fjol genom de tillfälliga driftsavbrott som uppstått till följd av den ihållande kölden. En ökad efterfrågan på arbetskraft förefinnes från industriens sida, och sysselsättningen inom industrien befinner sig nu efter nedgången under fjolåret ånyo i stigande.

Den stabilitet i priserna som karakteriserade fjolåret har i stort sett fortsatt under årets första månader. Partiprisindex låg sålunda i mars kvar på samma nivå som under senare delen av 1953, medan levnadskostnaderna undergick en obetydlig höjning — mindre än en procent — främst till följd av höjda kaffepriser. En mindre nedgång har ägt rum i exportprisindex (1 procent), medan importpriserna däremot uppvisar en stegring på ca 4 procent från december 1953 till och med mars i år.

Vad vidare utrikeshandeln beträffar har importöverskottet under första kvartalet uppgått till 476 miljoner kronor mot 365 miljoner under samma kvartal i fjol. Varusammansättningen visar en väsentlig ökning i importen av livsmedel, tackjärn och oädla metaller samt framför allt bilar, medan importen av bränslen och drivmedel samt textilråvaror minskat. På exportsidan åter ligger massa och papper över fjolårets nivå, vilket även gäller fartyg och spannmål. Däremot har exporten av järn och stål gått betydligt sämre.

En säsongmässig minskning av valutareserven har ägt rum under årets första kvartal med 222 miljoner kronor mot 76 miljoner kronor under sam-

ma tid 1953. Trots att sålunda den totala valutareserven minskat, har riksbankens innehav av guld och dollar utom EPU-överenskommelsen stigit med 79 miljoner kronor. Under april har riksbankens valutareserv stigit med 29 miljoner kronor. Nedgången i riksbankens valutainnehav utgör under de fyra första månaderna sammanlagt 137 miljoner kronor mot 149 under samma tid i fjol. En prognos för utrikeshandeln, baserad på läget i mars i år, tyder på att valutareserven vid årets slut kommer att vara av ungefär samma storlek som vid utgången av år 1953.

Utvecklingen på penningmarknaden har under första kvartalet präglats å ena sidan av en säsongmässig återströmning av medel till bankerna och å andra sidan ett likaledes säsongmässigt inkomstöverskott för staten, vilket medfört en minskning av statsskulden. Inlåningen i affärsbankerna har stigit med 429 miljoner kronor, varav 79 miljoner kronor på sparkasseräkning, mot 204 respektive 96 miljoner kronor samma tid 1953. Samtidigt har en ökning av utlåningen ägt rum, vilken uppgår till 530 miljoner kronor. Denna ökning är ca 300 miljoner kronor större än första kvartalet i fjol. Till en del förklaras den större ökningen av stegringen i bankernas byggnadskreditivgivning, som stigit med 98 miljoner kronor, medan den förra året var oförändrad under samma period. En del av utlåningsökningen måste vidare antagas ha gått till finansiering av den ökade importen. Det är dock inte möjligt att på nuvarande tidpunkt närmare analysera innebörden av utlåningsökningen och avgöra, i vilken grad den är symtom på ökad aktivitet inom näringslivet.

En betydande långfristig statlig upplåning har förekommit under årets första månader. Den 10 februari emitterades ett 19-årigt 3 1/2-procentigt obligationslån på 200 miljoner kronor, vilket omedelbart fullteknades, och vidare den 22 februari ett premielån på 150 miljoner kronor, vilket på kort tid slutsåldes. Därutöver emitterades två korta obligationslån, vilka huvudsakligen såldes till affärsbankerna. Det livliga placeringsintresset, vilket även gällt kraftverkslån, hypoteksobligationer och kommunal upplåning mot 3,6 procents reverser, tyder på att en räntesänkning icke ansetts utesluten. En del av den ökade bankutlåningen synes också ha gått till försäkringsbolagen, som förplacerat i det statliga obligationslånet. Likviden för lånen har använts till inlösen av förfallande skattkamarväxlar och obligationer — bl. a. av decemberlånet i riksbanken på 400 miljoner — och netto minskade därmed statsskulden under första kvartalet med 149 miljoner kronor.

Inlåningen i sparbanker och postsparbanken har under första kvartalet legat relativt högt. Ökningen i insättarbehållningen för dessa institut har varit av ungefär samma storlek som tidigare och uppgått till 465 miljoner kronor mot 488 miljoner i fjol, vilket får betraktas mot bakgrunden av försäljningen av premielånet och de ökade bilinköpen under samma period.

Den statliga upplåningen under innevarande år väntas — under bibehållen konjunktur — bli lägre än under föregående år. Enligt beräkningar i årets slutregleringsproposition uppskattas statens kassamässiga lånebehov

under budgetåret 1954/55 till 1 690 miljoner kronor mot 2 106 miljoner kronor under nu löpande budgetår. Eftersom möjligheterna till en placering av statliga lån på den långa marknaden är gynnsammare än i fjol, bl. a. till följd av minskade kommunala lånebehov, och det totala upplåningsbehovet samtidigt är lägre, kan den statliga upplåningen i affärsbankerna väntas bli mindre omfattande innevarande år än under 1953.

Utvecklingen på kreditmarknaden under 1953 medförde en betydande höjning av affärsbankernas likviditet. Bankernas likvida tillgångar (kassa, riksbanksgiro, skattkamarväxlar och obligationer) uppgick i december 1953 till 28,9 procent av bankernas skulder (utom eget kapital och vinstmedel), mot 21,4 procent i december 1952 och 15,3 procent i december 1950. I mars 1954 uppgick den på detta sätt beräknade likviditetskvoten till 28,1 procent. Det bör uppmärksammas, att de sålunda beräknade likviditetskvoterna icke är definierade på samma sätt som i kassareservlagen eller den tidigare överenskommelsen mellan riksbanken och affärsbankerna.

Det ekonomiska läget tyder på samhällsekonomisk balans under 1954. En eventuell rubbning av denna balans torde med hänsyn till föreliggande tendenser, bl. a. symtomen på ökad aktivitet inom näringslivet, på kort sikt snarare kunna utlösas av expansiva än av depressiva faktorer, även om riskerna för en utveckling i motsatt riktning icke kan uteslutas i händelse av en fortsatt starkare avmattning i Förenta staterna. Det är mot denna bakgrund som de förslag i beredskapssyfte, vilka framlagts i proposition nr 164, får ses. I det rådande konjunkurläget utgör kreditpolitiken ett viktigt element i strävandena att vidmakthålla den samhällsekonomiska balansen. Den föreslagna skärpningen av beredskapslagstiftningen om bankernas kassareserver syftar till att möjliggöra en fortsättning av den kreditpolitik, som förts under de senaste två åren. Denna baserades på de överenskommelser som träffades mellan riksbanken och kreditinstitutet 1952. Till följd av vissa kreditinstituts principiella betänkligheter mot att delta i fortsatta avtal med riksbanken har överenskommelserna under innevarande år ersatts med ett samarbete i friare former. Kreditinstitutet har sålunda förklarat sig ämna följa de riktlinjer för kreditpolitiken, som angavs i de under fjolåret gällande överenskommelserna. Utskottet delar den av departementschefen uttalade förhoppningen, att det skall visa sig möjligt att även i fortsättningen bemästra de problem, som kan komma att uppstå på kreditmarknaden, med de metoder som tidigare kommit till användning. En förlängning av 1949 års lag om bankaktiebolags kassareserv och 1951 års lag om räntereglering är dock med hänsyn till de risker, som är förknippade med rådande ekonomiska läge, motiverad. Skulle den situationen inträffa, att anlitande av lagstiftningen om bankernas kassareserv finnes påkallad, bör lagstiftningen vara så utformad, att den i kraven på banklikviditeten inte ger en mindre verkan än de tidigare gällande överenskommelserna. Nu gällande relationstal fyller inte detta krav. Enligt de beräkningar, som utförts av bankofullmäktige, ger en höjning till 50 procent nödig rörelsefrihet och beredskap. Hänsyn måste nämligen tagas till att oli-

ka banker uppvisar ganska olika likviditetskvoter och att man vid ett ianspråktagande av lagen inte omedelbart bör nödgas utnyttja den till dess yttersta gräns ävensom till att en viss ökning av banklikviditeten utöver den nu rådande inte är utesluten under hösten.

I de motioner, vari hemställtts om avslag på Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och i motionerna I: 115 och II: 146, liksom av en del remissinstanser, har uttalats att kassareservbestämmelser med hänsyn till den höjda likviditeten inom näringslivet skulle vara relativt verkningslösa, eftersom dylika bestämmelser inte påverkar företagens möjlighet att disponera innesående banktillgodohavanden. I detta sammanhang vill utskottet först erinra om att det inlåningsöverskott, som uppstod i bankerna under 1953, ingalunda är ett uttryck för enbart företagens inlåningsökningar. Största inlåningsöverskottet — ungefär hälften av det totala överskottet — synes enligt beräkningar som framlagts i konjunkturinstitutets vårrapport ha härrört från kommunerna. Därtill kommer att den likviditetsökning, som ägt rum inom näringslivet, är ojämnt fördelad mellan olika branscher och mellan olika företag. Vid en skärpning av konjunkturerna är det ju inte bara de likvida företagen som stimuleras till utgiftsökningar. Under sådana omständigheter medför en höjning av kassareservkraven en uppbromsning av en utgiftsexpansion som eljest skulle kunnat äga rum. En genom skärpta kassareservbestämmelser åvägabragt minskning av utlåningen medför ju också — som delvis var fallet under 1952 — på olika vägar en minskning även av inlåningen. Slutligen vill utskottet erinra om att kassareservbestämmelserna inte är avsedda att nödvändigtvis vara det enda antiinflationistiska medlet utan i mån av behov får kompletteras med andra penning- och finanspolitiska medel.

Samma skäl som ovan anförts för en förlängning av lagen om bankaktiebolags kassareserv gäller även för en förlängning av ränteregleringslagen. Utskottet tillstyrker därför bifall till propositionens förslag i denna punkt men anser sig sakna anledning att i detta sammanhang upprepa den argumentering, som utskottet vid flerfaldiga tillfällen fört i räntefrågan. Utskottet hänvisar i stället till sitt utlåtande nr 36 vid 1951 års riksdag och vill här endast understryka, att utvecklingen under 1952 och 1953 visat möjligheten av en kreditbegränsande politik utan en allmän räntehöjning.

Vad slutligen beträffar förslaget om förlängd giltighet av 1953 års provisoriska lag angående bankaktiebolags inlåning i avvaktan på den definitiva reglering av bankernas inlåningsrätt, som kommer att ske genom en ny banklag, har utskottet intet att erinra häremot och tillstyrker sålunda bifall till propositionen även i denna punkt.

I de ovan berörda motionerna I: 115 och II: 146 framhålles önskvärdheten av en ökad valuta-reserv och ett större enskilt sparande. I denna allmänna målsättning är utskottet berett att till fulla instämman. Den svenska valuta-reserven måste alltså anses otillräcklig även om en både kvantitativ och kvalitativ förstärkning av densamma skett under de senaste åren. En ytter-

ligare ökning av valutareserven framstår som ett angeläget mål för den ekonomiska politiken. Samma förhållande gäller emellertid för flertalet länder, och en ökning av valutareserverna kan uppenbarligen inte ske samtidigt i alla länder. De betalningsproblem, som uppstår i den internationella handeln, kan därför endast lösas genom internationellt samarbete såsom under de senaste åren skett genom Parisorganisationen och den europeiska betalningsunionen. Vad Sverige kan göra för att lösa sina betalningsproblem utöver en ökning av valutareserven består främst i ökad produktivitet och stabilisering av prisnivån för att därmed stärka landets internationella konkurrensförmåga. Beträffande de problem, som sammanhänger med valutaregleringen, får utskottet hänvisa till sitt denna dag avlämnade utlåtande nr 28.

Det torde vara uppenbart att flera av de problem, som mött den ekonomiska politiken under efterkrigstiden, haft samband med att de stora investeringsbehov, som förelegat på det ekonomiska livets olika områden, icke motsvarats av en lika stark sparbenägenhet. Under de senaste åren har visserligen sparandet varit jämförelsevis högt, men det har likväl inte varit tillräckligt för att skapa en så kraftig ökning av investeringsutrymmet som varit önskvärd med hänsyn till trycket från investeringsidan. Finansieringen av mycket angelägna investeringar, främst bostadsbyggandet, har sålunda mött svårigheter. Problemet gäller inte endast storleken av det totala sparandet utan även sparandets sammansättning. En förskjutning i den nuvarande fördelningen av sparandet på olika kategorier i riktning mot ökad andel för det personliga sparandet skulle underlätta den ekonomiska politikens uppgift att bevara prisstabilitet och samhällsekonomisk jämvikt. Uppslag till olika åtgärder som kan stimulera det personliga sparandet är därför värda allt beaktande. Beträffande de uppslag till befördran av sparandet som i motionerna I: 115 och II: 146 framförts, vill utskottet emellertid erinra om att riksdagen under de senaste åren behandlat såväl frågan om skattelättnader som värdefasta obligationer utan att anse möjligt att praktiskt lösa därmed förknippade problem. Ett organiserat målsparande kan utan tvivel vara värt statsmakternas stöd i den mån praktiskt genomförbara förslag i detta hänseende kan framkomma. Det är måhända icke uteslutet att åtgärder till uppmuntran av olika former av målsparande kan företagas i samband med bostadsanskaffningen. Till utskottets förfogande har emellertid icke stått något material för bedömning av dessa komplicerade problem, som intimt sammanhänger med det allmänna problemet om full sysselsättning och stabilt penningvärde. Detta problem är föremål för en ingående teoretisk undersökning genom 1951 års penningvärdeutredning, som beräknar att avsluta sitt arbete under innevarande år. Även om det inte faller inom ramen för denna utredning att rekommendera olika konkreta åtgärder, torde dess resultat dock böra avvaktas innan speciella till detta sammanhang hörande spörsmål upptages till behandling.

Målsättningen för den ekonomiska politiken i vårt land är alltså hög och jämn sysselsättning och ett stabilt penningvärde. Utskottet är icke be-

rett anvisa någon generell lösning på alla de problem, som en dylik målsättning aktualiserar. Den lämpliga avvägningen mellan olika finans- och penningpolitiska medel samt kvantitativa regleringar av olika slag får bli beroende av det aktuella läget. De direkta regleringar, som krävts för den samhällsekonomiska balansens upprätthållande, har under senare år kunnat avvecklas i betydande omfattning i takt med det ekonomiska lägets förbättring. Med hänsyn till de risker, som det ekonomiska läget alltså inrymmer för ett återuppflammande av inflationistiska tendenser, finner utskottet det emellertid ur beredskapssynpunkt inte tillrådligt att nu avveckla återstående regleringar.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

dels att riksdagen må 1) med avslag å motionerna I: 516 och II: 652, I: 517 och II: 653 samt I: 518 och II: 654 bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 164; 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kännna vad utskottet ovan anført i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

dels att de likalydande motionerna I: 115 och II: 146 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 maj 1954.

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Sundvik, De Geer, Mogård, Boo, Wehtje och Eliasson;

från andra kammaren: herrar Severin i Stockholm, Schmidt, Nilsson i Landskrona, Sköldin, Gustafson i Göteborg, Johansson i Kalmar, Nygren och Jönsson i Rossbol.

Reservation

av herrar *Ewerlöf, De Geer, Wehtje, Schmidt, Gustafson* i Göteborg och *Nygren*, vilka anse, att utskottets utlåtande borde ha följande lydelse:

Utskottet. I Kungl. Maj:ts förevarande proposition — — — den tidigare överenskommelsen mellan riksbanken och affärsbankerna.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige hittills under år 1954 har i stort sett motsvarat de antaganden som låg till grund för den i årets statsverksproposition redovisade nationalbudgetkalkylen och har därmed företett en

förhållandevis stabil bild utan markerade tendenser till förskjutningar i pris- och lönenivån. I det nuvarande läget synes olika depressiva och expansiva tendenser väga mot varandra, och all framtidsbedömning är därför mycket vanskelig. Det är icke uteslutet, att de expansiva tendenserna i den svenska ekonomien kan komma att ta överhanden under den fortsatta delen av året. Skulle en sådan eventualitet inträffa, kommer behovet av en restriktiv ekonomisk politik att bli alltmera aktuellt. Man måste emellertid konstatera, att den ekonomisk-politiska beredskapen mot förnyade störningar i inflationistisk riktning i det nuvarande läget i många avseenden är otillfredsställande.

Erfarenheterna från de gångna åren ger klart vid handen, att en restriktiv ekonomisk politik måste bygga på olika medel för att få en tillräcklig effekt i ett läge som präglas av inflationstendenser, och att det därvid är särskilt angeläget, att en återhållande verkan vinnes såväl med finanspolitiska som med penningpolitiska medel. Effekten av en aldrig så restriktiv finanspolitik äventyras, om man icke har en verksam spärr mot en kreditexpansion, som ställer ökad köpkraft till allmänhetens förfogande, och likaså kan en kreditåtstramning inom den privata sektorn komma att äventyras genom en statlig upplåning som sker i sådana former, att likviditeten i samhällsekonomin ökas. Utvecklingen under 1953 är i detta hänseende belysande. Den återhållsamhet i fråga om kreditinstitutens utlåningspolitik, som med olika medel åstadkoms under 1952 och förra hälften av 1953, var av avgörande betydelse för möjligheterna under denna period att stävja inflationstendenserna i den svenska ekonomien. Möjligheterna att på denna väg komma till rätta med nya tendenser till överexpansion, d. v. s. att få till stånd en restriktiv kreditpolitik i framtiden, har emellertid efter hand försvagats genom den kraftiga likviditetsökning som blivit följden av den omfattande statliga upplåningen från bankerna, särskilt under senare hälften av 1953.

Om förstärkta expansiva tendenser skulle komma att göra sig gällande under resten av innevarande år, är det ett oeftergivligt krav, att man på det finanspolitiska området får till stånd en effektiv åtstramning, i första hand genom att den statliga upplåningspolitiken ges en sådan inriktning, att dess likviditetsökande verkningar blir så begränsade som möjligt. Det är visserligen sannolikt, att, såsom ovan framhållits, den statliga upplåningen i affärsbankerna i år kan komma att bli mindre än under 1953, men riktpunkten bör vara att, såvitt möjligt, undvika all ytterligare upplåning i affärsbankerna och i stället koncentrera den nödvändiga statliga upplåningen på kapitalmarknaden utanför affärsbanksväsendet. Vad man därvid i första hand bör inrikta sig på är sådana former för den statliga upplåningen, att man i större utsträckning än tidigare kan nyttiggöra allmänhetens sparande för statsfinansieringen. Den framgång som emissionen av det statliga premiälånet i februari visade sig bli, tyder på att här förelegat tidigare outnyttjade möjligheter att genom mera populära emissioner suga upp en del av allmänhetens sparande. Det placeringsintresse från privat håll som även

visats vissa andra låneemissioner med högre ränta än de för de statliga lånen förekommande, visar också hän på möjligheterna att genom nya och mera attraktiva lånetyper öka intresset för statliga lån hos privata placerare.

Om förstärkta expansiva tendenser skulle komma att göra sig gällande i den svenska samhällsekonomin under resten av året, blir det också nödvändigt att få till stånd en i verklig mening restriktiv penningpolitik. En sådan måste bygga såväl på åtgärder för att förhindra en ansvällning av utlåningen från kreditinstituten som på åtgärder för att neutralisera den överlikviditet som f. n. karakteriserar den svenska samhällsekonomin. I det förra hänseendet har en ram för en återhållsam kreditpolitik byggts upp genom de överenskommelser mellan riksbanken och de olika kreditinstituten som träffades i början av 1952 och som allttjämt är normerande för kreditinstitutens utlåningspolitik under innevarande år, låt vara att de tidigare gällande formella överenskommelserna nu på vissa punkter ersatts med ett samarbete i friare former. Utskottet förutsätter, att det även i fortsättningen skall visa sig möjligt att i den mån behov därav föreligger vinna kreditinstitutens anslutning till en restriktiv kreditpolitik.

I syfte att vinna tillräckliga garantier för en sådan politik bör enligt departementschefens förslag den nuvarande beredskapslagstiftningen angående bankernas kassareserver ges förlängd giltighet. Utskottet har intet att erinra häremot men finner icke tillräckliga skäl tala för departementschefens förslag, att den högsta likviditetskvoten för bankernas kassareserver höjes från nu gällande 25 procent till 50 procent. Redan förstnämnda relationstal, likaväl som de likviditetskvoter som angivits i överenskommelserna mellan riksbanken och affärsbankerna, representerar en efter de normala förhållandena på den svenska kreditmarknaden mycket hög likviditet. En så betydande höjning av dessa krav som till 50 procent skulle enligt utskottets mening innebära en genomgripande förändring av det svenska bankväsendets struktur, som på längre sikt skulle kunna menligt inverka på inriktningen av dess kreditgivning. Affärsbankernas möjligheter att fylla sin primära uppgift, nämligen att tillhandahålla näringslivet kredit, skulle därigenom försvagas.

Vidare är det uppenbart, att en höjning av kassareservskvoterna icke skulle kunna tillgodose det senare av de båda ovan angivna kraven på en restriktiv penningpolitik, nämligen att neutralisera verkningarna av den betydande överlikviditet som uppstått i samhällsekonomin till följd av den statliga upplåningen i affärsbankerna. Endast en politik som även tillgodoser detta syfte skulle kunna skapa betryggande garantier mot förstärkta inflationstendenser i fortsättningen. I detta syfte är det angeläget, att riksbanken genom s. k. operationer i öppna marknaden, d. v. s. genom utförsäljning av obligationer ur sitt innehav, suger upp en del av marknadens likviditet. Kommer emellertid en sådan politik till stånd, ökas möjligheterna att göra kassareservbestämmelserna fullt effektiva även inom den gräns av 25 procent som nu anges i lagen.

En sådan likviditetsabsorberande politik från riksbankens sida är icke

möjlig vid ett bibehållande av nuvarande riktlinjer för räntepolitiken. Operationer i öppna marknaden kan inte bli effektiva med mindre än att man har en rörlig räntepolitik, som tillåter variationer i det allmänna ränteläget, såväl uppåt som nedåt. Sannolikheten talar emellertid för — och detta bestyrkes också av erfarenheter från utlandet under de senaste åren — att en väl underbyggd rörlig räntepolitik icke skulle behöva kräva mycket stora svängningar i ränteläget.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 164 har även föreslagits, att den s. k. rän-teregleringslagen skulle förlängas ytterligare ett år eller till och med den 30 juni 1955. Avslag på propositionen i denna del har yrkats i de likalydande motionerna I: 516 av fru Gärde Widemar m. fl. och II: 652 av herr Widén m. fl. samt i de likalydande motionerna I: 518 av herrar Björnberg och Velander och II: 564 av herrar Edström och Hjalmarson. Utskottet, som beaktat, att lagrådet även nu avstyrkt förevarande lagstiftning, ansluter sig till de i motionerna ställda avslagsyrkandena.

Vad beträffar förslaget om förlängd giltighet av 1953 års provisoriska lag angående bankaktiebolags inlåning i avvaktan på den definitiva reglering av bankernas inlåningsrätt, som kommer att ske genom en ny banklag, har utskottet intet att erinra häremot och tillstyrker sålunda bifall till propositionen i denna punkt.

I de likalydande motionerna I: 115 av herr Lindblom m. fl. och II: 146 av herr Ohlin m. fl. skisseras allmänna riktlinjer för en liberalisering av den ekonomiska politiken. I dessa motioner understrykes att ett centralt mål för den ekonomiska politiken är, att en hög och jämn sysselsättning samt ett stabilt penningvärde uppehålls. Den samhällsekonomiska jämvikten bör eftersträvas med generella medel, som inte innebär detaljerade ingripanden i det ekonomiska livet. Den ekonomiska politiken bör sträva att komma bort från direkta regleringar såväl på varumarknaden som på kapitalmarknad och valutamarknad och dessutom genom konkreta åtgärder framkalla ett ökat intresse för enskilt sparande. Utskottet vill för sin del helt instämma häri. Det är nämligen dess uppfattning, att en sådan politik är den säkraste förutsättningen för icke endast förenandet av stabilt penningvärde med full sysselsättning utan även för uppnåendet av största möjliga produktion. Förberedande undersökningar har på detta område påbörjats av den sedan 1951 pågående penningvärdeutredningen. Denna sysslar emellertid endast med de huvudsakligen teoretiska förarbeten, som är nödvändiga. Utredningsarbetet skall sedan fortsätta med de praktiska och organisatoriska problemen. Utskottet vill starkt understryka att allteftersom de teoretiska undersökningarna ger resultat, det fortsatta utredningsarbetet upptages omedelbart och att därvid de ovan refererade och i motionerna I: 115 och II: 146 framförda synpunkterna ägnas uppmärksamhet.

Utskottet understryker slutligen nödvändigheten av att den ekonomiska politiken ges en sådan inriktning att landets valutareserv stärkes och kvalitativt förbättras. En tillräcklig valutareserv är en förutsättning för att den

höga och jämna sysselsättningen skall kunna bevaras även vid en konjunkturavmattning. Den är av behovet påkallad för att inköp skall kunna göras där detta är fördelaktigast samt dessutom ofrånkomlig för bevarandet av vår internationella rörelsefrihet.

Utskottet åberopar det ovan anförda och hemställer,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 164 må

1) med bifall till motionerna I: 517 och II: 653 samt med avslag å motionerna I: 516 och II: 652 i berörda delar för sin del antaga följande

F ö r s l a g

till

L a g

**om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314)
angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela
särskilda bestämmelser om bankaktiebolags
kassareserv.**

Härigenom förordnas, att lagen den 3 juni 1948 angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, vilken jämlikt lag den 5 juni 1953 (nr 307) gäller till och med den 30 juni 1954, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1955.

2) med bifall till motionerna I: 518 och II: 654 samt I: 516 och II: 652 i berörda delar avslå förslaget till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.,

3) antaga det i propositionen framlagda förslaget till lag om fortsatt giltighet av lagen den 5 juni 1953 med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning,

4) i anledning av motionerna I: 115 och II: 146 samt I: 517 och II: 653 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anför i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken.